

O‘ZBEK XALQ CHOLG‘ULARINI O‘QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

<https://doi.org/10.70728/orien.v07.i02.031>

Zuhriddin Abullayev Abdujabbor-o‘g‘li
Qo‘qon davlat universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada o‘zbek xalq cholg‘ularini o‘qitish metodikasini takomillashtirish masalalari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda milliy cholg‘ularni o‘qitish jarayonining pedagogik, psixologik va metodik asoslari yoritilib, zamonaviy ta’lim texnologiyalarini qo‘llashning ahamiyati asoslab berilgan. Shuningdek, kompetensiyaviy yondashuv, individual ta’lim modeli, repertuar siyosatini takomillashtirish, ansambl ijrosini rivojlantirish hamda raqamli vositalardan foydalanish masalalari ko‘rib chiqilgan. Maqolada xalq cholg‘ularini o‘qitishda motivatsiyani oshirish, sahna madaniyatini shakllantirish va baholash mezonlarini aniqlashtirish bo‘yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari milliy musiqa ta’limi samaradorligini oshirish, yosh avlodning estetik didi va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: o‘zbek xalq cholg‘ulari, musiqa ta’limi, o‘qitish metodikasi, kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion pedagogika, repertuar siyosati, ansambl ijrosi, sahna madaniyati, motivatsiya, raqamli texnologiyalar, milliy musiqa merosi, pedagogik samaradorlik

IMPROVING THE METHODOLOGY OF TEACHING UZBEKISTAN FOLK INSTRUMENTS

Zuhriddin Abullayev Abdujabbor-oglu
Kokand State University

Abstract: This article analyzes the issues of improving the methodology of teaching Uzbek folk instruments from a scientific, theoretical and practical perspective. The study highlights the pedagogical, psychological and methodological foundations of the process of teaching national instruments, and justifies the importance of using modern educational technologies. It also considers the issues of a competency-based approach, an individual learning model, improving repertoire policy, developing ensemble performance, and using digital tools. The article develops methodological recommendations on increasing motivation in teaching folk instruments, forming stage culture, and clarifying assessment criteria. The results of the study serve to increase the

effectiveness of national music education, develop the aesthetic taste and creative potential of the younger generation.

Keywords: Uzbek folk instruments, music education, teaching methodology, competency-based approach, innovative pedagogy, repertoire policy, ensemble performance, stage culture, motivation, digital technologies, national musical heritage, pedagogical effectiveness

O‘zbek xalq cholg‘ulari milliy madaniyatimizning ajralmas qismi hisoblanadi. Asrlar davomida shakllanib, sayqal topgan milliy musiqa an‘analari xalqimizning ma‘naviy dunyosini, estetik qarashlarini va tarixiy xotirasini o‘zida mujassam etgan. Dutor, tanbur, rubob, doira va boshqa cholg‘ular nafaqat musiqa ijrochiligi vositasi, balki milliy o‘zlikni ifodalovchi timsollardir.

Bugungi zamon davrida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash, yosh avlod ongiga singdirish dolzarb vazifalardan biridir. Shu nuqtai nazardan, o‘zbek xalq cholg‘ularini o‘qitish metodikasini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish muhim ilmiy-amaliy masala hisoblanadi. Mazkur maqolada xalq cholg‘ularini o‘qitish jarayonidagi mavjud muammolar, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va metodik takliflar tahlil qilinadi.

O‘zbek xalq cholg‘ulari yoshlarning estetik didini shakllantirish, musiqiy tafakkurini rivojlantirish va milliy ruhda tarbiyalashda muhim o‘rin tutadi. Musiqa orqali inson qalbida nafosat, sabr-toqat, intizom va ijodkorlik kabi fazilatlar rivojlanadi.

Cholg‘u ijrochiligi jarayonida o‘quvchi: eshitish qobiliyatini rivojlantiradi; ritm va ohangni his qilishni o‘rganadi; mustaqil fikrlash va ijod qilish ko‘nikmasini hosil qiladi; sahna madaniyati va ijro mas‘uliyatini anglaydi. Shuningdek, xalq cholg‘ulari orqali milliy kuy-qo‘shiqlarni o‘rganish yoshlarni tarixiy ildizlariga bog‘laydi, ularda milliy g‘urur tuyg‘usini kuchaytiradi.

Hozirgi kunda xalq cholg‘ularini o‘qitishda bir qator muammolar kuzatilmoqda:

1. O‘quv-metodik qo‘llanmalarining yetishmasligi - Ba‘zi cholg‘ular bo‘yicha tizimli va bosqichma-bosqich darsliklar kam.

2. Individual yondashuvning sustligi - Har bir o‘quvchining qobiliyati va psixologik xususiyatlari inobatga olinmaydi.

3. Axborot texnologiyalaridan kam foydalanish - Audio, video, interaktiv platformalarning imkoniyatlari to‘liq ishga solinmagan.

Ushbu muammolar ta‘lim sifatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi va yosh ijrochilarning rivojlanishini sekinlashtiradi.

O‘zbek xalq cholg‘ularini o‘qitishda quyidagi zamonaviy yondashuvlarni qo‘llash maqsadga muvofiq:

1. Kompetensiyaviy yondashuv - ta'lim jarayonida nafaqat texnik ijro, balki musiqani tahlil qilish, sahna madaniyati, ansambl bilan ishlash ko'nikmalari ham shakllantirilishi kerak. O'quvchi ijrochi sifatida mustaqil qaror qabul qila olishi muhim.

2. Interaktiv metodlar - "Blits-so'rov", "Ijodiy topshiriq", "Ansambl muhokamasi", "Rolga kirish" kabi metodlar o'quvchilarning faolligini oshiradi. Dars jarayonida musobaqa elementlarini qo'llash ham motivatsiyani kuchaytiradi.

3. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari - video darslar, onlayn mahorat saboqlari, mobil ilovalar orqali mashq qilish imkoniyatlarini kengaytirish lozim. Mashhur ijrochilar ijrosini tahlil qilish o'quvchilarning musiqiy dunyoqarashini boyitadi.

4. Integrativ yondashuv - musiqa darslarini adabiyot, tarix va san'at bilan bog'lash o'quvchining tafakkurini kengaytiradi. Masalan, muayyan kuy yaratilgan davr tarixi bilan tanishtirish uning mazmunini chuqurroq anglashga yordam beradi.

O'qitish metodikasini takomillashtirish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilishi mumkin: bosqichma-bosqich o'quv dasturlarini ishlab chiqish, yosh xususiyatlariga mos repertuar tanlash, individual mashg'ulotlar bilan bir qatorda ansambl ijrosini yo'lga qo'yish, texnik mashqlarni ijodiy topshiriqlar bilan uyg'unlashtirish, baholash mezonlarini aniq va shaffof belgilash.

Shuningdek, ustozlarning malakasini oshirish kurslarini tashkil etish, ilmiy-amaliy seminarlar o'tkazish ham muhim ahamiyatga ega. Cholg'u chalishni o'rgatish jarayoni nafaqat texnik ko'nikma, balki murakkab psixologik jarayon hamdir. O'quvchining ichki motivatsiyasi, sahna qo'rquvi, o'ziga bo'lgan ishonchi ta'lim samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ko'pincha o'quvchilar boshlang'ich bosqichda qiziqish bilan shug'ullansa-da, murakkab mashqlar bosqichida qiyinchiliklarga duch kelib, qiziqish susayadi. Buning oldini olish uchun: qisqa muddatli maqsadlar qo'yish; kichik sahna chiqishlarini tashkil etish; ijro jarayonini yozib, rivojlanishni ko'rsatish; muvaffaqiyatni rag'batlantirish tizimini joriy etishlar samarali natija beradi.

Ko'plab o'quvchilar individual mashg'ulotda yaxshi ijro etsa-da, sahnada hayajon tufayli xatolarga yo'l qo'yadi. Shu sababli metodikada maxsus "sahna tayyorgarligi" mashqlari bo'lishi kerak: auditoriya oldida kichik chiqishlar, video oldida ijro, sahna harakati va mimika mashqlari, nafasni boshqarish texnikalari. Bu usullar ijrochining ruhiy barqarorligini mustahkamlaydi.

O'qitish jarayonida repertuar tanlash muhim metodik masaladir. Repertuar: yosh xususiyatiga mos; texnik imkoniyatlarga muvofiq; milliy va zamonaviy asarlarni uyg'unlashtirgan; tarbiyaviy mazmunga ega bo'lishi lozim. Faqat an'anaviy kuylar bilan cheklanib qolmasdan, zamonaviy bastakorlar asarlarini ham kiritish yoshlar qiziqishini oshiradi. Shu bilan birga, xalq kuylarining turli hududiy uslublarini

o'rgatish musiqiy tafakkurni kengaytiradi. Bugungi kunda musiqa ta'limida raqamli transformatsiya jarayoni muhim ahamiyat kasb etmoqda. Dars jarayonida: grafik nota ko'rsatkichlari, tempni nazorat qiluvchi dasturlar, audio spektr tahlili, interaktiv ritm mashqlari qo'llanilishi o'quvchining o'zlashtirish darajasini oshiradi. Hududiy cheklovlarni bartaraf etish maqsadida masofaviy ta'lim tizimini rivojlantirish zarur. Tajribali ustozlar bilan onlayn mahorat saboqlari tashkil etish orqali o'quvchilar kengroq tajribaga ega bo'ladi. Milliy kuylar va ijrolarni raqamlashtirish, metodik videolar bazasini yaratish kelajak avlod uchun muhim ilmiy manba bo'lib xizmat qiladi.

Individual ijro bilan bir qatorda jamoaviy ijro ko'nikmasini shakllantirish muhimdir. Ansambl: tinglash madaniyatini; hamkorlikni; ritmik uyg'unlikni; mas'uliyatni rivojlantiradi. Metodik jihatdan ansambl mashg'ulotlari alohida reja asosida olib borilishi kerak. Har bir cholg'uning partiyasi chuqur tushuntirilishi, umumiy uyg'unlik ustida ishlanishi lozim.

Xalq cholg'ularini o'qitish metodikasini takomillashtirish ilmiy tadqiqotlarga tayanishi kerak. Quyidagilar zarur: o'quvchilar o'zlashtirish dinamikasini monitoring qilish, eksperimental guruhlar bilan yangi metodlarni sinab ko'rish, xalqaro tajribani o'rganish, pedagogik diagnostika usullarini qo'llash. Ilmiy yondashuv metodikaning samaradorligini aniq mezonlar orqali baholash imkonini beradi. Milliy cholg'ularni zamonaviy kompozitsiyalar bilan uyg'unlashtirish, folklor va estrada elementlarini ilmiy asosda integratsiya qilish yoshlar uchun jozibador muhit yaratadi.

Xulosa o'rnida shuni aytmoqchimizki, O'zbek xalq cholg'ularini o'qitish metodikasini takomillashtirish ko'p qirrali jarayon bo'lib, u pedagogika, psixologiya, san'atshunoslik va axborot texnologiyalari integratsiyasini talab etadi. Zamonaviy yondashuvlar, innovatsion metodlar, raqamli vositalar va ilmiy tadqiqotlarga asoslangan tizim yaratish orqali ta'lim samaradorligini oshirish mumkin. Bunday yondashuv natijasida: milliy musiqa merosi saqlanadi va rivojlanadi; yoshlarning ijodiy salohiyati oshadi; professional ijrochilar yetishib chiqadi; ma'naviy barkamol avlod tarbiyalanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirzaolimova G. M. O'quvchilarga xalq musiqa ijodini o'rgatishning tarbiyaviy ahamiyati. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi jurnali, 2025. (Xalq musiqa ta'limi va tarbiyaviy ahamiyati tahlili)
2. Baxtigul Davronova, Shodiyeva S. Amaliy darslarda o'zbek xalq cholg'u sozlarini o'rgatishning samarali metodik yondashuvlari. Ilmiy xabarlar jurnali, Qo'qon DPI, 2025. (Xalq cholg'ularini metodik o'rgatish usullari)

3. Egamberdieva N. I. Teaching Maqom Principles through the Uzbek Dutar Repertoire. *European Review of Contemporary Arts and Humanities*, 2026. (Ma'qom pedagogikasi va dutar repertuaridan o'rgatish)
4. Sattorova K. Teaching Uzbekistan's Musical Heritage Through National Instruments: Modern Methodological Approaches. *EduVision Journal of Innovations in Pedagogy and Educational Advancements*, 2025. (Milliy cholg'ularni modern metodlar bilan o'rgatish)
5. Fayzullayev E. Musiqa ta'lim cholg'u ijrochiligi mashg'ulotlarining mazmuni. *Journal of Musiqi va San'at*, 2022. (Cholg'u ijrochiligi mashg'ulotlarining metodik mazmuni)
6. Turdiboyeva M. A. Interactive Technologies in Teaching Uzbek Folk Music. *Web of Technology: Multidimensional Research Journal*, 2024. (Interaktiv texnologiyalar va folk musiqa ta'limi)
7. The Risk of Disappearance of National Instruments in the Global Musical Space: Strategies for Revival of the Doira Chorus in the Mind of the Young Generation <https://inovatus.es/index.php/ejine/article/view/5839>